

TROSKA O NATURĘ

Pokora wobec środowiska i otaczającej nas przyrody. Rozumienie zjawisk klimatycznych i zależności między różnymi ekosystemami (zarówno lądowymi, wodnymi, jak i powietrznymi). Świadomość zmian klimatycznych, kryzysu energetycznego i procesu wymierania gatunków. Gotowość do działania na rzecz środowiska naturalnego i dobrostanu planety.

Świadomość zmian klimatycznych oraz podejmowanie działań – zarówno w życiu osobistym, jak i publicznym – na rzecz ograniczenia negatywnych ich skutków. Odpowiedzialne codzienne wybory dotyczące spraw, które mogą wpłynąć na wielkość śladu węglowego, np. świadome korzystanie ze środków transportu publicznego, segregacja śmieci, ograniczenie zużycia plastiku, oszczędzanie wody i ogrzewania itp.

Wrażliwe i świadome podejście do przyrody oraz różnych gatunków zwierząt i roślin. Świadomość istnienia różnych ekosystemów (zarówno lądowych, wodnych, jak i powietrznnych) oraz powiązań między nimi. Świadomość miejsca człowieka w ramach makrosystemu planety oraz odpowiedzialności za jego współtworzenie.

Odpowiedzialna turystyka, polegająca na minimalizowaniu negatywnego wpływu mobilności przestrzennej na ekosystemy i klimat przy jednoczesnym docenieniu ogromnej wartości podróżowania. Świadomość istnienia zagrożonych gatunków i ekosystemów i troska o ich ocalenie.

Dokonywanie wyborów z myślą o dobru wspólnym, tj. decyzji opartych na zrównoważonym korzystaniu z zasobów naturalnych, a także z troską i dbałością o przyrodę.

1. CZYM JEST TROSKA O NATURĘ?

W dobie kryzysu klimatycznego – wiążącego się również z kryzysem migracyjnym, energetycznym, epidemiologicznym, społecznym – troska o naturę oraz gotowość do działania, a nawet wyrzeczeń, na rzecz dobrostanu planety wychodzi na pierwszy plan kompetencji, których powinno się uczyć w szkole. To pokolenie dzisiejszych uczniów będzie mierzyło się ze skutkami zmian klimatycznych i to jego przedstawiciele będą szukać alternatywnych rozwiązań w walce o przyszłość Ziemi.

Działanie jest poprzedzone przez świadomość. Stąd uczniowie powinni przede wszystkim rozumieć zjawiska klimatyczne i zależności pomiędzy ekosystemami, zarówno lądowymi, wodnymi, jak i powietrznymi. Powinni zdawać sobie sprawę ze zjawiska wymierania gatunków i być edukowani, że człowiek jest częścią większej całości, na którą wpływa, ale również – od której jest zależny. Taka świadomość buduje pokorę wobec przyrody i uczy wrażliwości w podejściu do innych gatunków, która z kolei przekłada się na podejmowanie odpowiedzialnych decyzji w zakresie wykorzystania zasobów naturalnych, turystyki i codziennych wyborów konsumenckich.

Troska o naturę, zrównoważony rozwój i poziom emisji gazów cieplarnianych są też troską o przyszłość ludzi: nas samych, naszych bliskich i wszystkich mieszkańców Ziemi. To świadome działanie na rzecz dobra wspólnego. Wzięcie choćby częściowej odpowiedzialności za świat.

Wyrastamy z przyrody i jesteśmy z nią niezwykle silnie powiązani. Jesteśmy bytem przyrodniczym, współtworzącym biosferę, ingerującym w otaczającą nas przyrodę, korzystającym z jej zasobów, ale także ponoszącym konsekwencje tych przekształceń. Odpowiedzialność za przyrodę i za nas samych w niej to fundament myślenia o przyszłości kolejnych pokoleń.

2. JAK UCZYĆ TROSKI O PRZYRODĘ?

Według pedagogiki doświadczenia dzieci uczą się najszybciej i najskuteczniej poprzez przeżywanie (Kolb A., Kolb D., *Experiential Learning Theory*, Encyclopedia of the Sciences of Learning, str. 1215-1219, 2012). W kontekście świadomości przyrodniczej będzie to więc spędzanie czasu na świeżym powietrzu, badanie przyrody, obserwowanie fauny i flory. W Finlandii – podziwianej przez wielu nauczycieli i rodziców za organizację edukacji szkolnej – uczniowie, pomimo surowego, skandynawskiego klimatu, spędzają na świeżym powietrzu bardzo dużo czasu (Hancock L., *Why Are Finland's Schools Successful?*, Smithsonian Magazine, 2011). To w lasach, parkach i na szkolnych podwórkach odbywa się duża część zajęć przedmiotowych. Ponadto każda przerwa, bez względu na porę roku i panującą aurę, jest przez uczniów obligatoryjnie spędzana na świeżym powietrzu.

Choć pojęcie troski o naturę na dobre zagościło w słownikach i świadomości społecznej dopiero w XX wieku (wtedy też narodziły się ruchy społeczne i organizacje działające na rzecz ochrony przyrody), we współczesnej pedagogice istnieje konsensus, że edukacja ekologiczna powinna być integralną częścią procesów szkolnych (Barrable A., *The Case for Nature Connectedness as a Distinct Goal of Early Childhood Education*, International Journal of Early Childhood Environmental Education, 2019).

3. ROLA NAUCZYCIELA W KSZTAŁTOWANIU TROSKI O NATURĘ WŚRÓD UCZNIÓW

Troska o naturę i pokora wobec przyrody powinny być rozbudzane w dzieciach już na etapie edukacji przedszkolnej. Dzieci od najmłodszych lat powinny wiedzieć i czuć, że są częścią większej całości – przyrody – i że są od niej zależne. To również dobry czas na naukę podstawowych zachowań proekologicznych, takich jak segregacja śmieci (może być połączona z nauką kolorów), niezakłócanie życia zwierząt (zarówno udomowionych, jak i żyjących na wolności), poszanowanie roślin (na przykład nierozdeptywania czy niezбирanie fauny, szczególnie w rezerwach przyrody i parkach narodowych). Już na tym etapie warto też promować elementy odpowiedzialnej turystyki, takie jak wybór (w miarę możliwości) lądowego transportu publicznego czy niezaśmiecanie odwiedzanych miejsc.

Z kolei dzieci w edukacji wczesnoszkolnej i później powinny mieć już świadomość istnienia kryzysu klimatycznego, energetycznego i procesu wymierania gatunków. Rolą nauczyciela jest zatem zadbanie zarówno o teoretyczną podbudowę świadomości ekologicznej uczniów (między innymi poprzez wprowadzenie do słownika takich pojęć jak ślad węglowy, emisja, zrównoważony rozwój czy bioróżnorodność), jak i utrwalanie jej w toku prowadzenia różnych projektów i wyjazdów. Pomysłem, który może mieć duże walory edukacyjne, a także społeczne (na rzecz budowania wspólnoty klasowej) jest na przykład **wycieczka do pobliskiej sortowni śmieci** albo zaangażowanie uczniów w wybudowanie, a potem pielęgnowanie **szkolnego ogródka**.

Nauczyciel, wprowadzając edukację ekologiczną, może też posłużyć się nowymi technologiami. Na przykład dzięki technologii VR (*Virtual Reality*, pol. wirtualna rzeczywistość) uczniowie mogą „odwiedzić” amazońską dżunglę albo arktyczne lodowce, a dzięki technologii AR (*Augmented Reality*, pol. rozszerzona rzeczywistość) – „zobaczyć” pandę czy tygrysa azjatyckiego we własnej sali lekcyjnej. Kolejnymi możliwościami są gry edukacyjne czy filmy przyrodnicze.

Pomocnym narzędziem będą też **dyskusje uczniowskie**, które zachęcą dzieci do wyrażania obaw, pomysłów i opinii na tematy ochrony przyrody.

4. PRZYKŁADOWE PYTANIA DO LEKCJI

- Refleksję na tematy ekologiczne mogą sprowokować poniższe pytania:
- Od jakich gatunków (roślin, zwierząt, grzybów i bakterii) zależy życie i dobrobyt człowieka?
- Co dla was oznacza: szacunek do przyrody?
- Jaka jest nasza, jako ludzi, rola w ekosystemie naszej planety?
- W jaki sposób można dbać o przyrodę na wakacjach?
- Jakie sektory gospodarki produkują najwięcej zanieczyszczeń?
- Czy wiesz, czym jest ślad węglowy?
- W jaki sposób możemy oszczędzać wodę?
- Jak się przejawia i z czym wiąże kryzys klimatyczny?

- Co możemy zrobić dla ochrony środowiska na co dzień?
- Czego człowiek mógłby nauczyć się od zwierząt?
-
-
-

5. PRZYKŁADOWE TEMATY I/LUB PROJEKTÓW, KTÓRE POMOGĄ WZMACNIAĆ W UCZNIACH TROSKĘ O NATURĘ:

- Każdy w przyrodzie jest po coś. O unikalnej roli owadów, grzybów, bakterii i innych „nie lubianych” przez człowieka organizmów.
- ZOO: więzienie dla zwierząt czy ochrona zagrożonych gatunków?
- Odpowiedzialne podróżowanie. O negatywnym wpływie turystyki na naturę i lokalne kultury oraz o tym, jak go zminimalizować.
- Energia przyszłości. O konwencjonalnych i niekonwencjonalnych źródłach energii. Zagrożenia, nadzieje, wątpliwości.
- Przyroda nam się kurczy. O wymieraniu gatunków.
- Walka o przyszłość Ziemi. Co może zrobić człowiek i jakie ma szanse, by wygrać.
- Śmieci. Co dzieje się z nimi po tym, jak trafią do naszego kosza.
-
-
-

BIBLIOGRAFIA

- Barrable A., *The Case for Nature Connectedness as a Distinct Goal of Early Childhood Education*, International Journal of Early Childhood Environmental Education, 2019
- Hancock L., *Why Are Finland's Schools Successful?*, Smithsonian Magazine, 2011
- Kolb A., Kolb D., *Experiential Learning Theory*, Encyclopedia of the Sciences of Learning, str. 1215-1219, 2012
- Pirchio S., Passiatore Y., Panno A., Cipparone M., Carrus G., *The Effects of Contact with Nature During Outdoor Environmental Education on Students' Wellbeing, Connectedness to Nature and Prosociality*, Frontiers Psychology, 2021
- Zafar S., *The Importance of Ecological Education in Schools*, EcoMENA, 2021

